

ČERNÝ, David a kol.: Lidské embryo v perspektivě bioetiky

Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., společně s vysokou školou CEVRO Institut, 2011, 212 s., ISBN 978-80-7357-648-6.

Jakub Valc*

Lidský život je třeba chápat jako určitou posvátnou či výchozí hodnotu ve společnosti, které musí být adekvátním způsobem zajištěna ochrana. S ohledem na velmi progresivní vývoj ve společnosti, zejména pak ve vědních oborech jako je genetika či embryologie, je tato problematika stále aktuálnější a komplikovanější. Kdy vlastně začíná lidský život? Je nenarozené dítě v počátcích svého vývoje pouhým shlukem buněk či lidskou bytostí se všemi jejími právy? Lze vědecké výzkumy na embryích opravdu ospravedlnit určitým vyšším zájmem společnosti na vědeckém rozvoji a poznání? Tyto a celá řada dalších otázek jsou velmi aktuálním a nevyřešeným problémem, kterým se musí přímo či nepřímo zabývat všechny vědy o člověku.

Odpověď na uvedené otázky hledá také knižní publikace „*Lidské embryo v perspektivě bioetiky*“. Publikace byla vydána v roce 2011, a to nakladatelstvím Wolters Kluwer ČR, a. s., ve spolupráci s vysokou školou CEVRO Institut. Jejimi autory jsou Petr Hach, Giorgio Carbone, Martina Jurigová, Andrea Porcarelli a David Černý, který je současně jejím editorem. Z hlediska systematického je kniha členěna do čtyř tematických částí, které jsou dále rozvedeny do kapitol, podkapitol a oddílů.

Po věcné stránce se pak tato publikace zabývá právě otázkami bioetiky, tedy vědy, která se věnuje problematice lidského chování v biologických a medicínských vědách. V rámci svého výkladu se poté zaměřuje především na embryologii, tedy vědu zabývající se vývojem embrya v prenatálním období. Dále se soustřeďuje na otázku, odkdy můžeme každého jedince považovat za lidskou bytost či osobu mající lidská práva a základní svobody. V těchto otázkách publikace vymezuje závěry jednotlivých autorů, kteří k dané problematice přistupují z různých perspektiv, a to dle oblasti svého odborného působení. Všichni však dospívají ke stejnému závěru, že život každého člověka je nutné chránit ve všech fázích jeho vývoje. Poukazují na skutečnost, že lidské embryo je třeba již od jeho vzniku považovat za individuum, resp. je-

dince lidského druhu, který má právo na život a jeho ochranu.

První část knihy je věnována problematice „*Etické problémy současné embryologie a reprodukční medicíny*“, jejímž autorem je Petr Hach. V rámci daného tématu se pokouší poukázat na jednotlivá úskalí, která sebou přináší vědecký pokrok a vývoj zejména v oblasti embryologie a reprodukční medicíny. Věnuje se problematickým otázkám souvisejícím s rozvojem vědy a proměnou společenského vnímání v různých oblastech společenského života, např. v otázkách sexuálního či rodinného života. V souvislosti s tím poukazuje na skutečnost, že tyto okolnosti v konečném důsledku determinují celkový přístup společnosti k vědeckým procesům v oblasti embryologie a reprodukční medicíny. Snaží se poukázat na společenskou potřebu a touhu po nových objevech nebo poznání, a to bez zohlednění s tím souvisejících etických otázek a problémů.

V rámci druhé části se Giorgio Carbone zabývá otázkami souvisejícími s tématem „*Lidské embryo: někdo, nebo něco?*“. Autor nalézá odpověď na základní otázky týkající se počátku lidského života a s tím související právní ochrany. K řešení daného problému využívá poznatků a odborných závěrů z oblasti biologie. Tímto způsobem se tak za pomoci odborného popisu daných biologických procesů snaží stanovit okamžik, od kterého můžeme o každém jednotlivci hovořit jako o osobě či individu, které je nositelem základního práva na život. V rámci podrobného výkladu se nicméně věnuje také analýze a následnému vyvrácení protichůdných názorů odborné veřejnosti na otázky související s biologickým počátkem lidského života. Závěrem konstatuje, že na podkladě vědeckých poznatků nelze lidské embryo vnímat jako pouhý shluk buněk, ale je třeba k němu přistupovat jako k individuální lidské bytosti či osobě, která vzniká již v samotném okamžiku oplození.

Třetí část publikace je zpracována dvěma autory, Davidem Černým a Martinou Jurigovou. Ti se zde zaměřují na otázky spojené s problematikou „*Lidské Embryo v perspektivě bioetiky*“. Snaží se poukázat na skutečnost, že vlivem společenského vývoje dochází analogicky také k vývoji vědeckému. Ten se-

* Mgr. Jakub Valc, doktorand na Katedře právní teorie, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

bou přináší řadu nových objevů a poznání, ale také rizik, které jsou spojeny s etickou stránkou tohoto problému. Schopnost současného vědeckého poznání v oblasti medicíny a souvisejících oborů umožňuje výrazným způsobem zasahovat do procesu počátku a vývoje lidského života. Tímto se dostává do popředí řada otázek souvisejících s morálním statutem lidského embrya. Je možné interrupci či embryo-destruktivní výzkum odůvodnit právem ženy rozhodovat o svém těle nebo společenskou potřebou po novém poznání? Otázkami souvisejícími s počátkem lidského života a jeho individualitou se autoři zabývají z biologického hlediska, a to za pomoci odborného popisu biologických procesů oplození a následného vývoje embrya (zygoty). Rozdílné názory odborné veřejnosti popírající individualitu zygoty, například s odkazem na možný vznik jednovaječných dvojčat, poté kriticky hodnotí.

Dále se zabývají otázkami souvisejícími s problematikou personální identity člověka. Poukazují na skutečnost, že nelze souhlasit s názory odvolávajícími se na antropologický dualismus, dle kterého je třeba diferenciovat mezi lidskou osobou a člověkem jako součástí živočišné říše. Naopak se ztotožňují se závěry tzv. animalismu, který tento dualismus odmítá a tvrdí, že každý člověk tvoří jednotu duchovní i biologickou.

Autoři Černý a Jurigová se nicméně věnují také filozofické analýze etických otázek souvisejících s morálním statutem lidského embrya. Za tímto účelem se výkladově zabývají třemi etickými systémy, a to morálním relativismem, utilitarismem a přirozenoprávní teorií. Morální relativismus považují za nerealizovatelný, neboť jej nelze univerzálně využít. Je postaven na subjektivním vnímání toho, co je či není morální, a to s ohledem na danou dobu, kulturu či společenské myšlení. Rovněž odmítají nejčastěji používaný utilitarismus, který je vystavěn na posuzování morálnosti lidského chování podle jeho konečných výsledků (dosahování maximálního dobra pro co nejvíce lidí). Argumentují skutečností, že nelze určit spolehlivě hodnotu jednotlivých požitků, neboť jsou objektivně nesrovnatelné. Autoři se tak závěrem ztotožňují s přirozenoprávní teorií, vycházející z pojmu lidské přirozenosti, která je dána objektivně, tedy nezávisle na subjektivním posouzení. Jejím podkladem je systém tzv. základních dober (včetně života a poznání) britského právního filozofa Johna Finnisse, která jsou objektivní a navzájem neporušitelná. Autoři tedy konstatují, že mezi těmito základními dobry neexistuje žádná objektivní hierarchie. Nelze například ospravedlnit destruktivní výzkum lidských embryí touhou po novém poznání, neboť mezi těmito hodnotami není vztah nadřazenosti a podřízenosti. Závěrem pak stanovují, že lidské bytosti jsou osobami a nositeli lidských práv po celou dobu své existence.

Poslední část publikace pojednává o problematice „*Lidské embryo – teoretické, etické a pedagogické významy*“. Andrea Porcarelli přistupuje k řešenému tématu bioetiky z pohledu pedagogického. Snaží se poukázat na dekadenci hodnot v postmoderní společnosti, která se nevyhnutelně promítá také do společenského přístupu k lidskému životu, popř. jeho ochraně. V souvislosti s pedagogickou perspektivou poukazuje na faktickou funkci výchovy jednotlivců ve společnosti, která je nedílnou součástí v procesu utváření lidské identity, tedy osobnosti člověka. Její funkce může být dle názoru autorky naplněna pouze tehdy, bude-li na každou lidskou bytost pohlíženo jako na osobu, jejíž všestranný rozvoj je právě výchovou utvářen a ovlivňován.

V rámci svého výkladu se dále zamýšlí nad problematikou vlivu kulturního prostředí na hodnotové postoje a myšlení jednotlivců ve společnosti. Poukazuje tak na odlišné přístupy ve vztahu k vnímání lidského života napříč historickým vývojem společnosti, kdy postupem času lidé nedokáží např. tělesný život skutečně prožít. Dále navazuje na skutečnost, že v moderní společnosti můžeme hovořit o tzv. mechanickém pojetí života, kdy se vlivem vědecké revoluce stal život materialistickým. Toto postmoderní vnímání života pak lidský organismus připodobňuje mechanickému zařízení či stroji fungujícímu na základě autonomních procesů.

S ohledem na mechanické pojetí života pak Andrea Porcarelli spatřuje souvislost mezi tímto vnímáním lidské bytosti jako něčeho, co je možné stále zdokonalovat nebo vylepšovat a souběžným odebráním statusu lidské osoby embryu či mentálně postiženému člověku. Autorka tímto analogicky ukazuje na skutečnost, že tento způsob uvažování o lidských bytostech přiznává každému status lidské osoby jen v rozsahu, v jakém může být pro dobro celku (všech) prospěšný.

Závěrem se věnuje problematice identity člověka a jeho důstojnosti. Ztotožňuje se v podstatě již se závěry obsaženými v předešlých částech publikace, které vycházejí z pojetí lidské důstojnosti a osobnosti člověka jako z něčeho, co má přirozený původ. Každý člověk je tak zároveň lidskou osobou bez ohledu na to, čím je nebo co dělá, neboť pojem lidské důstojnosti je objektivní kategorií.

Uvedená publikace je nesporně přínosem pro otevření systematického diskurzu o problému ochrany lidského života v počátku jeho vývoje, který v českých společenských vědách absentuje. Určitou překážku může představovat obtížnost porozumění některým pasážím, v rámci kterých je při argumentaci použit příliš odborný jazyk. Někteří autoři se tak nedokáží při výkladu odpoutat od svých medicínských profesí, když popisují biologické procesy související s počátkem a vývojem lidského embrya (zygoty) po-

mocí velmi odborné terminologie. Tento přístup však může být pro laika či odborníka z jiných společenských oborů nesrozumitelný. Příslušné pasáže se také v jednotlivých částech či kapitolách publikace opakují, což působí poněkud nesystematicky.

Naopak je třeba pozitivně ohodnotit všestranný přístup k danému problému, který není jen v rovině medicínské, ale také etické a filozofické. Velmi zajímavá je z těchto hledisek zejména poslední část knihy, věnovaná mimo jiné současnému mechanickému chápání lidského života, což se negativně odráží v konceptu jeho ochrany.

Poznatky a odborné závěry obsažené v knize „*Lidské embryo v perspektivě bioetiky*“ by se pro futuro měly stát východiskem také pro právní vědu, která je čím dál více konfrontována s otázkami souvisejícími s ochranou lidského embrya (zygoty). Právní úprava de lege lata je však v této oblasti nejednoznačná, resp. nestanovuje výslovně okamžik, od kterého je embryo považováno za lidského jedince, jakožto nositele základního práva na život. Problém souvisí s neschopností zákonodárce transformovat nové biologické poznatky do právního prostředí a zajistit tak jednoznačnou a efektivní ochranu lidského života, a to ve všech stádiích jeho vývoje.

HRDINA, Ignác Antonín: Dokumenty tridentského koncilu (latinský text a překlad do češtiny)

Přeložil Ignác Antonín Hrdina, O.Praem. Praha: KRYSTAL OP, s. r. o., 2015, 335 s. ISBN 987-80-87183-75-5. Vyšlo ve spolupráci s královskou kanonií premonstrátů na Strahově a Fakultou právnickou Západočeské univerzity v Plzni.

Ladislav Vojáček*

Vicarius iudicialis Arcidiecéze pražské a profesor kanonického práva na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni JUDr. Ignác Antonín Hrdina, DrSc., O.Praem. vykonal záslužný čin. Z latinského textu, obsaženého v latinsko-německém vydání dokumentů tridentského a prvního vatikánského koncilu, které pořídil pasovský katedrální kanovník Franz Seraph Petz („*Des heiligen ökumenischen Concils von Trient Canonen und Decrete in neuer deutscher Uebersetzung. Mit einem Anhang: Die dogmatischen Constitutionen des Vatikanischen Concils und die neueren päpstlichen Entscheidungen*“). Passau: Joseph Bucher, 1877), vytvořil a se svolením příslušných církevních orgánů publikoval český překlad dokumentů tridentského koncilu. Dokumenty z jednání koncilu doplnil zápisem o potvrzení koncilu papežem Piem IV., pěti „prováděcími“ akty papeže z let 1564 až 1965 a tzv. cenzurním dekalogem, tj. deseti pravidly o zakázaných knihách, která sepsali otcové vybraní tridentským koncilium a schválil papež Pius IV.

* Prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., vedoucí Katedry dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

Vzhledem k tomu, že jsem byl jedním z recenzentů této publikace, přímo se nabízím, abych ji doporučil čtenářské obci formou recenze či alespoň anotace. Jelikož jde o překlad historických dokumentů a posuzovat kvalitu práce překladatele mi nepřisluší (před jeho výkonem mohu jen smeknout), omezil se můj recenzní posudek v podstatě jen na posouzení potřebnosti a přínosnosti připravované publikace. Konstatoval jsem při tom, že potřebnost a přínosnost této publikace si aspoň trochu zainteresovaný čtenář uvědomí už při přečtení názvu. Vybaví se mu, v jaké situaci se v polovině 16. století nacházela římskokatolická církev, ohrožovaná zvenčí, ale neméně vážně také svými vlastními problémy zevnitř. Uvědomí si, jaké poměry vládly v římsko-německé říši a na – k ní do značné míry připoutaném – Apeninském poloostrově, co se krátce předtím událo v Anglii, co se dělo ve Francii, k čemu se schylovalo v Nizozemí, jaké nové obzory otevřely zámořské objevy či pokroky v přírodních vědách... A snad z paměti vyloví jisté povědomí o tom, že tridentský koncil představoval ve vývoji římskokatolické církve důležitý mezník.